AUT, XLVIII, 2010, p. 96-117

CONJUNCTIVUL ÎN ENUNȚURILE PERFORMATIVE

de

Mirela-Ioana BORCHIN

1. Conjunctivul ca modalizator

Referindu-se la semnele enunțării incluse în enunț, Emile Benveniste nu pierde din vedere categoria modalizatorilor:

„Într-o măsură şi mai mare, sunt incluse aici, deşi mai puțin clasificabile, tot felul de modalități formale, unele dintre ele aparținând verbelor ca „moduri" (optativ, subjonctiv), enunțând atitudini ale enunțătorului față de ceea ce el enunță (aşteptare, dorință, teamă), altele frazeologiei (poate, fără îndoială, probabil) şi exprimând incertitudine, posibilitate, nehotărâre etc., sau, deliberat, refuzul aserțiunii".[1]

Alături de deictice, modalizatorii, în rândul cărora modurile verbale personale sunt recunoscute ca mijloace gramaticale de expresie a modalității, reprezintă semne ale enunțării incluse în enunț. Şi autorii *Gramaticii limbii române*[2] integrează modurile verbale personale, al căror rol definitoriu este acela de a indica opinia sau atitudinea enunțătorului față de conținutul rostirii, în problematica generală a enunțului. Procedându-se astfel, se deschide calea abordărilor pragmalingvistice în gramatica românească.

În calitatea sa de modalizator, conjunctivul modalizează individual sau în combinație cu alți modalizatori enunțul în care apare, desemnând principalele valori modale consemnate sub titlul de modalități logice:

- **ontice** (<posibil>, <imposibil>, <necesar>, <non-necesar>): în relație cu adverbele de modalitate cu rol de operatori modali ***posibil, imposibil, necesar*** sau cu semiauxiliarele de modalitate ***a putea*** şi ***a trebui***:

[1] *Probleme de lingvistică generală*, vol. al II-lea, Bucureşti, Editura Teora, p. 72.
[2] ***, *Gramatica limbii române*, I-II, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

„... e foarte **posibil *ca*** *numai vioara Valiei să fi nimerit în bulboană,* pe când stăpâna s-a putut salva.” (Gib I. Mihăescu, *Rusoaica*)

„Apoi a venit vremea să mă tem de fantomele care **ar fi putut**, noaptea, *să iasă* tiptil din pădure sau chiar din cimitir şi să ajungă până la noi în sat.” (Simona Constantinovici, *Nepoata lui Dali*)

„ – **Imposibil** *să-ți închipui* câte cifre şi paragrafe pot conține burțile unor fabricanți...” (Max Blecher, *Inimi cicatrizate*)

„**Nu se putea** *să*-mi *răspundă* cu o astfel de alarmă supusă în glas, încât sării, ca să spun aşa, înapoi în mine însumi.” (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*)

„Alteori, stăteau la ea, în pivniță, se iubeau şi se priveau, dar, de fiecare dată, simțeau că nu-şi ajung, că **ar trebui** *să fie nedespărțiți.*” (D. Negrescu, *Romanul lui Constantin*)

„... am preferat să-mi ascund sufletul. **Nu-i necesar** *să se holbeze* toată lumea la el.” (Simona Constantinovici, *Nepoata lui Dali*)

„Munții încep să se-nvârtă în guşa vulturului, ajutându-i mistuirea – pentru că brațul pârghiei e dincolo de orice-nchipuire. Iar dacă-l mai lungim puțin, nici **nu trebuie** *să* mai *fie* nimeni la celălalt capăt: mişcarea se face de la sine.” (M. Sorescu, *Paracliserul*)

- **epistemice** (<cert>, <incert>, <probabil>, <exclus>): individual sau în relație cu verbele modale **a şti**, **a crede**, cu semiauxiliarul de modalitate **a putea,** cu adverbele de modalitate cu rol de operatori modali **probabil, cert, incert, exclus:**

„Parisul nu s-a schimbat de la Dali încoace. Sâmbătă seara e un oraş suprarealist. Întotdeauna. O metropolă pe care doar pictorii, muzicienii, scriitorii, artiştii, în general, **ştiu** *s*-o *iubească.*” (Simona Constantinovici, *Nepoata lui Dali*)

„Într-o noapte, **să** tot **fie** vreo trei luni de atunci, s-au găsit să se bată chiar în fața uşii noastre.” (Simona Constantinovici, *Nepoata lui Dali*)

„«Că doar nu crezi că-i inorog.» «Nu, dar drac **s-ar putea** *să fie*.»” (Simona Constantinovici, *Colecția de fluturi*)

„... logic însă, **era exclus** ca ea *să fi ajuns* până aici. Ar fi fost prea frumos...” (A. Buzura, *Vocile nopții*)

- **deontice** (<obligatoriu>, <permis>, <interzis>, <facultativ>): individual:

„ – **Să** te **fereşti** de omul roş, iară mai ales de cel spân, cât îi putea, **să n-ai de-a face** cu dânşii, căci sunt tare şugubeți.” (I. Creangă, *Povestea lui Harap Alb*)

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

„ – Dumitale îți cere cineva socoteală că umbli după marcoave, după șteoalfe? – el de ce **să nu umble** după juni, după crai?” (Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea Veche*)

„MAHOMED: **Să nu afle** nimeni că am bătături. Nici măcar eu.” (M. Sorescu, *Răceala*)

„ – **Să facă** Iorgovan ce voieşte el!” (I. Slavici, *Pădureanca*)

- **axiologice** (<favorabil>, <non-favorabil>): în relație cu adverbe de mod valorizatoare, de tipul **bine / rău, uşor / greu, frumos / urât** etc.

„**E bine** *să stai* acasă şi ***să***-ți ***vezi*** de treburi.” (G. Galaction, *Papucii lui Mahmud*)

„... asta **n-ar fi bine, n-ar fi frumos** *să nu îndeplineşti* tot ceea ce îți las eu vorbă, ar fi mare păcat...” (S. Titel, *Pasărea şi umbra*)

Împreună cu Paula Gherasim apreciem, în concluzie, aportul foarte ridicat al conjunctivului la deservirea categoriei modalității în limba română, dat fiind că acest mod este „capabil să exprime, în anumite contexte, majoritatea **modalităților *de enunț*** (s.a.)”[3]. De aici încolo, vom evidenția amănunțit felul în care excepționalul potențial de expresie modală al conjunctivului este dublat de o forță ilocuționară pe măsură, care îi justifică frecvența foarte mare în vorbirea românească.

2. Conjunctivul ca element al enunțurilor performative

Cu toate că o structură sintactică este inerentă producerii unui enunț, analiza proceselor codice, asigurată de lingvistică, nu rezolvă decât o mică parte din problemele pe care interpretarea enunțului le suscită. Foarte multe aspecte generatoare de sens enunțiativ constituie obiectul unui studiu pragmatic complementar:

„Distincția dintre frază şi enunț este o distincție majoră: dacă fonemul, morfemul sau fraza sunt unități lingvistice, enunțul este o unitate pragmatică”[4].

Astfel, printre principalele obiective ale pragmaticii se află şi acela al studierii enunțului în calitatea lui de unitate comunicațională, având în vedere factori constitutivi de ordin fizic, psihic, social, cognitiv; enunțarea ca acțiune; finalitățile enunțării; efectele enunțării; precum şi tot ceea ce se întâmplă pe axa enunțiator – destinatar.

Diferența dintre abordarea pragmatică şi cea lingvistică a enunțului se rezumă la diferența pe care o presupune determinarea valorilor ilocuționare şi perlocuționare ale acestuia (finalitate pragmatică) şi determinarea valorii

[3] *Semiotica modalităților,* Iaşi, Editura Demiurg, 1997, p. 164.
[4] Anne Reboul, Jacques Moeschler, *Pragmatica, azi*, Cluj, Editura Echinox, 2001, p. 195.

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

lui locuționare (finalitate lingvistică). Pornind de la identificarea intenției comunicaționale, pragmatica enunțului (şi a enunțării) cercetează atât forța ilocuționară, în virtutea căreia „enunțurile sunt *luate* de colocutori drept rugăminți, scuze, promisiuni, amenințări, aserțiuni", cât şi forța perlocuționară, întrucât „rostirea unor enunțuri caracterizate printr-o anumită forță ilocuționară urmăreşte producerea anumitor efecte, orientând reacția receptorilor în conformitate cu intențiile emițătorului"[5] .

În fapt, aceste aspecte constitutive ale enunțului sunt interferente şi coprezente cu valoarea locuționară, motiv pentru care nu se poate stabili o ierarhie a priorităților într-un demers pragmalingvistic:

„Ca unitate lingvistică a comunicării, enunțul este dependent în realizarea sa de disponibilitățile oferite de sistemul lingvistic al unei limbi. Nefăcând parte din sistem, enunțul, strâns dependent – în calitatea sa de unitate discursivă – de informația transmisă şi de contextul situațional al comunicării, este tributar sistemului lingvistic sub aspectul mijloacelor de realizare: orice enunț este reprezentat prin unități ale limbii, utilizate izolat sau asociate în combinații variabile ca extindere şi complexitate de organizare"[6].

În aceste condiții, împletirea informației lingvistice cu cea pragmatică în unitatea comunicațională se pretează la o cercetare ştiințifică de natură interdisciplinară, într-un domeniu de graniță, numit îndeobşte **pragmalingvistică**.

În ultima vreme, lingviştii au realizat necesitatea lărgirii domeniului de investigare în sensul includerii pragmaticii, iar pragmaticienii se interesează tot mai insistent de lingvistică, realizând imperativul cunoaşterii sistemului pentru interpretarea corectă a utilizării lui. De pildă, vorbind despre pertinența enunțurilor, Anne Reboul şi Jacques Moeschler observă că teoreticienii care au impus în pragmatică acest concept au apreciat corect importanța componentei lingvistice în demersul lor de analiză a adecvării unității comunicaționale la situația de discurs:

„Originalitatea lui Sperber şi Wilson e dată de locul în care situează ei granița dintre interpretarea lingvistică şi interpretarea pragmatică. În loc să o facă să coincidă cu distincția a spune / a comunica, ei o transferă în ceea ce se spune, admițând astfel că subdeterminarea lingvistică este mai importantă decât ce se credea până acum"[7].

La rândul nostru, prin corelarea informațiilor lingvistice cu cele pragmatice, intenționăm să realizăm aici un studiu interdisciplinar al ocurențelor conjunctivului în principalele tipuri de enunț. Ne vom orienta

---

[5] Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Limbaj şi comunicare*, Bucureşti, Editura ALL, p. 23.
[6] ***, *Gramatica limbii române*, ed. a III-a, vol. al II-lea, *Enunțul*, Bucureşti, Editura Academiei, 2003, p. 14.
[7] Anne Reboul, Jacques Moeschler, *op. cit.,* p. 90.

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

mereu după recomandarea lui J.-M. Klinkenberg („când trebuie să studiem enunțurile în situații de comunicare reale, nu ne putem opri la o analiză a componentei locutorii. Trebuie să interpretăm aceste enunțuri în funcție de o situație enunțiativă dată”[8]) şi vom aprecia forța locutorie în interferența pe care aceasta o presupune cu valorile ilocutorii şi perlocutorii ale enunțurilor focalizate.

2.1. **Conjunctivul în enunțurile sintactice corespunzătoare opoziției performativ explicit – performativ implicit**

Enunțurile performative comportă o distincție pragmatică, pe care se pliază o distincție sintactică. Este vorba de opoziția dintre enunțul peformativ explicit, produs al unei enunțări care pune accentul pe evidențierea verbului performativ, respectiv de enunțul performativ implicit, produs al unei enunțări care trece sub tăcere verbul performativ, invitând destinatarul la deducerea acestuia prin inferențe logice. Din punct de vedere sintactic, un enunț-frază are în structura sa cel puțin două predicate. Atunci când în propoziția supraordonată predicatul se exprimă printr-un verb performativ, enunțul-frază corespunde unui enunț performativ explicit. În mod analog, într-un enunț propoziţional al cărui predicat nu se exprimă printr-un verb performativ, identificăm un enunț performativ implicit.

Din punct de vedere sintactic, conjunctivul figurează atât în enunțuri-frază, în poziție de dependență unilaterală, cât şi în enunțuri-propoziție, în poziție de independență.

În funcție de ocurența conjunctivului în cele două tipuri sintactice de enunț, corespunzătoare celor două tipuri de enunțuri performative, putem vorbi de două variante de conjunctiv:

A) un conjunctiv 1, care apare în enunțuri performative explicite, formate din două părți:

- partea I conține un verb performativ (la indicativ, prezent, pers. I, sg.) şi are un conținut care subliniază caracterul acțional al enunțului (constituind ceea ce G. Leech numea „a doing element”);

- partea a II-a conține un verb (la conjunctiv, prezent, pers. a II-a, sg. sau pl.), care indică acțiunea ce urmează a fi performată (constituind ceea ce G. Leech numea „a saying element”)[9].

„ – Iar pe domnia ta, Jder cel mititel, te **sfătuiesc** / *să fii* cu mare pază...” (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

---

[8] *Precis de semiotique generale*, De Boeck & Larcier S.A., 1996, p. 316.

[9] G. Leech, în *Principles of Pragmatics,* Londra-New York, Longman, 1983, p. 176, consideră că orice enunț performativ îşi structurează semnificația conjugând rostirea („a saying element”) cu acțiunea („a doing element”).

BDD-A6453 © 2010 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

„ – Vă **recomand** *să urmați* în continuare sfaturile Domniei Sale...” (N. Breban, *Îngerul de gips*)

B) un conjunctiv 2, cu formă de prezent, persoana a II-a, sg. sau pl., care apare în enunțuri performative implicite, a căror valoare ilocuționară rezultă din contextul actualizării lor:

„ – ***S***-o ***stăpâniți*** sănătos! zise Chirilă cu respect.” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – ... ***Să înveți*** pentru examen, că nu ți-am pus note...” (M. Preda, *Moromeții*)

Aceste două tipuri de enunțuri nu se deosebesc doar formal. Ele sunt produsele unor acte de enunțare diferite:

„*Explicitările* şi *implicitările* (s.n. – M.I.B) sunt două rezultate distincte ale procesului de interpretare pragmatică, primele corespunzând la ceea ce se comunică în mod explicit, iar cele din urmă la ceea ce se comunică implicit”[10].

2.1.1. Conjunctivul în enunțuri performative explicite

Valoarea ilocuționară a unui enunț explicit este, de regulă, precizată în prima parte a acestuia, unde apare ca marcă ilocuționară un verb performativ. Noțiunea de *verb performativ* a fost definită încă de J. Austin, autorul celebrei teorii a actelor de vorbire:

„Forma tipică de expresie a forței ilocuționare a unui enunț o reprezintă aşa-numitele verbe performative, verbe a căror folosire în anumite condiții gramaticale: la persoana I sg., indicativ prezent activ, de obicei, în propoziții principale, implică nu numai desemnarea unei acțiuni, ci şi realizarea acesteia. În această categorie intră verbe ca: *a afirma, a ordona, a porunci, a se scuza, a invita, a promite, a mulțumi* etc.”[11].

Ulterior, G. Leech sublinia faptul că tratarea pragmalingvistică a verbelor performative este cea mai potrivită soluție ştiințifică:

„Dacă sensul verbelor ilocuționare este parte a gramaticii şi se cere actualizat în termeni categoriali, forța lor ilocuționară trebuie analizată în termeni retorici, noncategoriali. Când analizăm verbele ilocuționare, avem de a face cu gramatica, în timp ce atunci când analizăm forța ilocuționară a enunțurilor avem de a face cu pragmatica”[12].

De cealaltă parte, conjunctivul este în centrul grupului verbal subordonat unui verb predicativ. Din punct de vedere gramatical, susține predicația prin morfemele de mod, persoană şi număr. Din punct de vedere semantic, dezvoltă un nucleu modalizator care imprimă o valoare modală nu doar propoziției în care apare, ci întregului enunț. Nu este greu de

[10] Anne Reboul, Jacques Moeschler, *op. cit.*, p. 90.
[11] John Austin, *How to Do Things with Words*, Oxford University Press, 1962, p. 63.
[12] G. Leech, *op. cit.*, p. 174.

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

observat că indicația semantică modală este coerentă cu conținutul acțional al verbului performativ din regentă. De exemplu, valoarea modală <obligatoriu> se corelează cu verbul performativ *ordon*, aşa cum valoarea modală <recomandabil> se corelează cu verbul performativ *sfătuiesc* etc. Supraordonarea sensului verbului performativ față de conținutul propozițional al enunțului în care figurează verbul la conjunctiv determină natura acțională a enunțurilor performative explicite. Se încadrează în această clasă de enunțuri:

a) **ordinele:** „«Îți **poruncesc**, Golo, *să ții* cetatea mea închisă duşmanilor şi mai ales prietinilor...»” (M. Sadoveanu, *Măria Sa Puiul pădurii*)
b) **sfaturile:** „«Te **sfătuiesc**», îi mai spusei, «*să*-ți *porți* ura liniştită...»” (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*)
c) **rugămințile**: „ – Te **rog** dar *să te osteneşti* numaidecât până la mine...” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)
d) **interdicțiile**: „ – Iar eu **nu**-ți **permit** d-tale *să fii* obraznic, domnule!” (L. Rebreanu, *Ion*)
„– Şi te **rog** *să nu* mă mai *tutuieşti*, altfel îți întorc spatele.” (N. Breban, *Don Juan*)
e) **invitațiile**: „ – Vă **poftesc** *să gustați* din această cupă: jumătate şi jumătate.” (M. Sadoveanu, *Măria Sa Puiul pădurii*)
f) **urările**: „ – Îți **doresc** *să stai* cât mai aproape în umbra acestui tânăr stâlp, Constantin fiul lui Leu-Împărat, şi să te bucuri de mila lui.” (M. Sadoveanu, *Creanga de aur*)
g) **promisiunile**: „ – **Promit** *să*-ți *dau* orice lămuriri mi-ai cere şi oricât de delicate.” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)
h) **propunerile**: „ – Iar eu **propun** *să*-l *punem* pe domnul Inelescu, se amestecă Porumbacu, inspector la şcolile de fete...” (Gib I. Mihăescu, *Brațul Andromedei*)
i) **avertismentele / amenințările:** „ – ...Vă **învăț** eu **minte** pe dumneavoastră *să umblați* d-acu-ncolo cu infamii...” (I. L. Caragiale, *Două loturi*) etc.

În situațiile în care verbul performativ este polisemantic, pentru stabilirea forței ilocuționare a enunțului este necesară evaluarea altor factori contextuali (elementele cotextuale sau diverse aspecte ale situației de comunicare). Iată un exemplu de diferite intenții de comunicare exprimate de verbul performativ *poftesc*:

- **ordine**: „ – ... Dar aici sunt în exercițiul funcțiunii şi te **poftesc** *să părăseşti* odaia imediat!” (L. Rebreanu, *Ion*)
- **recomandări**: „ – Te **poftesc** *să vorbeşti* altfel despre fiul nostru.” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

- **invitații**: „ – Vă **poftesc** *să gustați* din această cupă: jumătate şi jumătate.” (M. Sadoveanu, *Măria Sa Puiul pădurii*)

- **sfaturi**:„ – Te **poftesc** *să nu plângi*, jupânească Ilisaftă; lacrimile femeii tulbură veninul bărbatului.” (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*) etc.

În esență, conjunctivul 1 din enunțurile performative explicite este compatibil semantic cu verbul performativ. Verbul performativ este termenul regent al cărui conținut este „completat” de subordonata introdusă de morfemul „să” al conjunctivului. În timp ce verbul performativ este un agent al performării, verbul la conjunctiv este un agent al modalizării.

2.1.2. Conjunctivul în enunțuri performative implicite

Conjunctivul 2 se manifestă ca modalizator mai ales în situații de regență sintactică, în enunțuri care nu necesită prezența unui verb performativ. Valoarea performativă a enunțului se stabileşte fie prin implicitare, prin inferențe care conduc la stabilirea sensului verbului performativ absent, fie prin explicitare, în urma unei expansiuni sintactice progresive, finalizate cu transformarea enunțului performativ implicit într-un performativ explicit. În ambele variante, soluția depinde de abilitatea interpretului de a valorifica datele semanticii contextuale.

„Opoziția dintre vorbirea explicită (a afirma ceva) şi vorbirea implicită (a-l determina pe interlocutor să se gândească la ceva) nu reflectă fenomenele în toată complexitatea lor. Într-adevăr, conținuturile implicite sunt, într-un anume fel, *exprimate* (s.a.) în aceeaşi măsură”[13].

Chiar dacă sunt lipsite de indicatorul performativ, enunțurile performative implicite, susținute în plan sintactic de predicativitatea conjunctivă şi în plan semantic de calitatea de modalizator a acestuia, au aceeaşi forță ilocuționară ca enunțurile în care regența pentru conjunctiv este asigurată de un verb performativ. Forța ilocuționară a performativelor implicite este determinată de receptor prin deducțiile suscitate de contextul discursiv.

„Interesul manifestat față de implicit este de altminteri perfect legitim dacă ținem cont de faptul că pragmatica privilegiază problematica *strategiilor* indirecte ale enunțătorului şi cea a *efortului* depus de către co-enunțător în interpretarea enunțurilor”[14].

[13] J. M. Adam, *Lingvistica textuală*, Iaşi, Editura Institutul European, 2008, p. 205.
[14]Dominique Maingueneau, *Pragmatica discursului literar*, Iaşi, Editura Institutul European, 2007, p. 107.

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

Inventarierea tipurilor de enunțuri performative implicite din perspectiva forței lor ilocuționare atestă posibilitatea producerii aceloraşi forme enunțiative ca în cazul enunțurilor performative implicite:

- **ordine** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Îți/Vă ordon să/poruncesc să**]:

„ – *Să amendezi* oamenii de la maşină cu leafa pe-o zi.” (Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*)

„ – ***Să*** mi-l ***bagi*** la arest, jandarm...!” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

- **urări** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Îți/Vă urez să/doresc să**]:

„ – *Să fii* sănătos, părinte Stratonic.” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

„ – Bine-ai venit, tinere, şi *să te simți* la noi ca acasă! zise Miron Iuga.” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

- **sfaturi** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Te/Vă sfătuiesc să/să nu; Îți/Vă recomand să/să nu**]:

„ – Dragu mamei, *să nu uiți* şi față de masă de întins pe iarbă.” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

„ – ... Şi la nuntă *să nu uitați* nici pe Dumnezeu din cer şi biserica lui de pe pământ!”

(L. Rebreanu, *Ion*)

- **îndemnuri** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Te/Vă îndemn să/să nu]**:

„ – ... Io-ți dau fata, iar tu *să ai* biciul...” (L. Rebreanu, *Ion*)

„ – ... *să vă învoiți* ca oamenii, că vrajba-i bună numai între țigani!” (L. Rebreanu, *Ion*)

- **interdicții** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Îți/Vă interzic să; Nu îți/vă permit să**]:

„ – *Să nu* mai *zici* nimic...!” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – Dacă trădezi partidul, *să nu* te mai *prind* la fierărie, Moromete...” (M. Preda, *Moromeții*)

- **rugăminți** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Te/Vă rog să/să nu; Te/Vă implor să/să nu**]:

„«*Să nu te duci*, Mădălina! *Să nu* mă *laşi* singur!»” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

„ – *Să* mă *înveți*, domnule învățător...” (L. Rebreanu, *Ion*)

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

- **invitații** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Te/Vă invit să; Te/Vă poftesc să]**:

„ – ... Duminecă tu *să vii* la mine cu Ana...” (L. Rebreanu, *Ion*)

- **amenințări** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Te/Vă amenințe că]:**

„ – *Să nu* te *prind* că mai spui la cineva, **că te omor în bătaie**!” (M. Eliade, *Fata căpitanului*)

„ – ... *Să ieşi* afară de-aici, hoțule, **c-altfel îți sucesc gâtul**!” (L. Rebreanu, *Ion*)

- **preavize** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Te/Vă avertizez că; Îți/Vă pun în vedere că; Te/Vă previn că**]:

„ – ... Dar dacă vrei, îți spun bucuros tot! *Să ştii* însă că povestea e cam lungă, doctore!” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

- **solicitări** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Îți/Vă solicit să; Îți/Vă cer să**]:

„ – *Să*-mi *spuneți* şi mie ce-ați discutat, începu Vladimir, silindu-se să-şi ascundă necazul.” (M. Eliade, *Şarpele*)

„ – ... Diploma, domnule, *să*-ți *văd* diploma!” (D. Zamfirescu, *Viața la țară*)

- **scuze** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Îți/Vă cer scuze**]:

„ – Ba *să* mă *iertați*, conaşule, răspunse Leahu atât de speriat...” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

„ – Pe mine... *să* mă *scuzați*... Sunt şi prea ostenit de cât am umblat azi...” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

- **propuneri** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Îți/Vă propun să/să nu**]:

„ – ... Dar *să cunoşti* pe prietenii mei!” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – Tu *să vezi* fata, utopiile le iau asupra mea, a zis Miron ironic.” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

- **blesteme** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Te/Vă blestem să/să nu**]:

„ – ... Sărăntoc ți-a trebuit, de sărăntoc să ai parte... Uite-l! Uite-l ce mândru-i!... Amu *să*-ți *fie* de cap! De cap! De cap! De cap!” (L. Rebreanu, *Ion*)

„ – *Să-ți mănânci* friptă odrasla, tâlhar bătrân ce eşti!” (L. Rebreanu, *Ion*)

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

- **promisiuni** [corespunzătoare unor enunțuri performative explicite regizate de verbele performative **Îți/Vă promit că**]:

„ – Florico, ascultă, *să ştii* că te iau de nevastă măcar de-ar fi orice!” (L. Rebreanu, *Ion*)

2.2. Conjunctivul în enunțuri performative clasificate după valoarea lor ilocuționară

Dacă inițial J. Austin definea enunțurile performative în contrast cu enunțurile constatative, opunând caracterul acțional al primelor caracterului descriptiv al aserțiunilor şi considerând că doar performativele se pretează la o abordare pragmatică, în cele din urmă pledează pentru recunoaşterea unei componente ilocuționare în orice tip de enunț şi, deci, pentru un interes pragmatic nediferențiat tipologic în problematica enunțului:

„Conform îndoielilor sale referitoare la distincția constatativ / performativ, Austin admite că orice enunțare a unei fraze gramaticale complete în condiții normale corespunde implicit îndeplinirii unui act ilocuționar. Acest act poate primi valori diferite în funcție de tipul de act îndeplinit”[15].

Clasificarea realizată de J.R. Searle pe criteriul forței ilocuționare a enunțurilor urmează unei treceri în revistă a numărului mic de acțiuni pe care omul le poate îndeplini prin strategii enunțiative: /să afirme/, /să promită/, /să felicite/, /să ureze/, /să mulțumească/, /să ordone/, /să recomande/, /să ceară/, /să acorde permisiunea/, /să declare/, /să proclame/ etc. Pornind de la observația că în structura fiecărui enunț se actualizează o *marcă de forță ilocuționară* [îți promit] şi *o marcă de conținut propozițional* [că te ajut], J. R. Searle dezvoltă teoria lui J. Austin privind componenta ilocuționară integrată în orice fel de enunț:

(1) „Dacă această distincție se aplică mai uşor performativelor explicite, principiul exprimabilității presupune totuşi că performativele implicite sunt echivalente cu performativele explicite şi că, în consecință, distincția marcă de forță ilocuționară *vs.* marcă de conținut propozițional li se poate aplica şi lor”[16].

Într-o taxonomie devenită loc de referință în pragmatică, Searle deosebeşte cinci clase de enunțuri:

- *reprezentative* – (afirmații, descrieri, enunțuri care reproduc o stare de lucruri);

[15] J. Moeschler, A. Auchlin, *Introducere în lingvistica contemporană*, Cluj, Editura Echinox, 2005, p. 190-191.
[16] J. Moeschler, A. Auchlin, *op. cit.*, p. 102.

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

- *directive* – (ordine, cereri, îndemnuri, sfaturi, rugăminți, interdicții etc., enunțuri care direcționează interlocutorul spre realizarea unei acțiuni);

- *comisive / promisive* (promisiuni, oferte, invitații etc., enunțuri prin care vorbitorul se angajează să realizeze o anumită acțiune);

- *expresive* (felicitarea, urarea, mulțumirea etc., enunțuri prin care vorbitorul își exprimă diverse reacții psihice, sentimente sau atitudini);

- *declarative* (declarația, botezul, oficierea căsătoriei etc., enunțuri care vizează schimbarea stării de lucruri existente în starea de lucruri la care fac referință).

G. Leech[17] consideră că declarațiile nu au forță locuționară, fiindcă descriu esențialmente acte sociale instituționalizate şi nu acte de vorbire care să evidențieze intenția enunțătorului. El se rezumă la primele patru categorii de enunțuri inventariate de Searle pentru a clasifica verbele performative. Prin urmare, G. Leech[18] vorbeşte de următoarele categorii de verbe care funcționează ca mărci ale forței ilocuționare a enunțurilor:

- **verbe performative reprezentative/ asertive** (*a afirma, a susține, a prezice, a anunța, a insista* etc.);

- **verbe performative directive** (*a cere, a ordona, a pretinde, a interzice, a recomanda, a solicita* etc.);

- **verbe performative comisive / promisive** (*a promite, a jura* etc.);

- **verbe performative expresive** (*a felicita, a ura, a se scuza, a mulțumi* etc.).

În completarea evidenței verbelor performative, pragmaticianul englez introduce şi categoria **verbelor rogative** (*a ruga, a cere, a întreba* etc.)

Verbele la conjunctiv 1 şi la conjunctiv 2 apar în toate clasele de enunțuri a căror forță ilocuționară este sau poate fi exprimată de categoriile de verbe performative delimitate de G. Leech în concordanță cu enunțurile incluse în clasificarea lui J. R. Searle. În consecință, putem afirma că acest modalizator „omnimodal” are şi calitatea de a fi prezent în toate clasele fundamentale de enunțuri, în care intenția de comunicare a enunțiatorului este fie specificată printr-un verb performativ, fie deductibilă din datele enunțului şi ale enunțării.

[17] *Op. cit.*, p. 206.
[18] *Ibidem*, p. 205 ş.u.

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

2.2.1. Conjunctivul în enunțuri reprezentative

- în performative explicite:

- propuneri: „ – ... Eu **zic** să ne întoarcem în casă, coniță, continuă femeia vorbind tot mai repede.” (M. Eliade, *Douăsprezece mii de capete de vite*)

„ – Iar eu **propun** să-l punem pe domnul Inelescu, se amestecă Porumbacu, inspector la şcolile de fete...” (Gib I. Mihăescu, *Brațul Andromedei*)

- în performative implicite:

- propuneri: „ – Nu te scuza, că şi noi am întârziat un sfert de oră! îl întrerupse Grigore amical. Aşa suntem noi românii toți... Dar *să cunoşti* pe prietenii mei!” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – Tu *să vezi* fata, utopiile le iau asupra mea, a zis Miron ironic.” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

2.2.2. Conjunctivul în enunțuri directive

- în performative explicite:

- ordine: „ – ... Dar aici sunt în exercițiul funcțiunii şi te **poftesc** *să părăseşti* odaia imediat!” (L. Rebreanu, *Ion*)

- interdicții: „– Mi-e teamă că nu mai putem risca... Îți **interzic** *să* mai *alăptezi*...” (Mirela-Ioana Borchin, *Punctul interior*)

- îndemnuri: „Eu **zic** *să pleci, să nu întârzii* aşa de tare.” (S. Titel, *Pasărea şi umbra*)

- sfaturi: „ – Eu te **sfătuiesc** *să fugi* chiar în noaptea asta.” (V. Voiculescu, *Zahei orbul*)

- în performative implicite:

- ordine: „«*Să stai* în banca ta!»” (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*)

„ – ... *Să*-mi *aduci* la moment dosarul afacerii Goldstein...” (I. L. Caragiale, *Două loturi*)

- interdicții: „ – *Să nu* te *prind* pe aici, auzi? Nu te mai ține după mine, Iona!” (M. Sorescu, *Iona*)

„ – *Să nu te-apropii*, Egor! țipă ea. Mi-e frică de tine!...” (M. Eliade, *Domnişoara Christina*)

- îndemnuri: „ – *Să nu te laşi,* mă Zahei!” (V. Voiculescu, *Zahei orbul*)

„ – *Să nu te întâlneşti* cu el până ce nu ți se desleagă ochii şi nu vezi, că e rău de tot. cărțile arată că fără ochii tăi buni nu-l birui. Te răpune el.” (V. Voiculescu, *Zahei orbul*)

- sfaturi: „ – Aşa că şi domnia ta, cumnate, *să dobândeşti* învățătură şi *să* te *fereşti* de jupânesele şi jupânițele moldovence, care-s cele mai ascunse şi mai primejdioase din lumea asta.” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

„ – ... *Să nu vă luați* după cocoana, adăugă ea mai încet. Nici ea, săraca, n-a mai rămas în toate mințile.” (M. Eliade, *Secretul doctorului Honigberger*)

- recomandări: „ – Mai bine *să puneți* o pătură dedesubt, nu cumva să-l tragă.” (S. Titel, *Pasărea şi umbra*)

2.2.3. Conjunctivul în enunțuri promisive / comisive

- în performative explicite:

- promisiuni: „ – **Promit** *să*-ți *dau* orice lămuriri mi-ai cere şi oricăt de delicate.” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

- invitații: „ – De aceea te **poftesc** *să vii* lângă mine.” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

- în performative implicite:

- promisiuni: „ – Florico, ascultă, *să ştii* că te iau de nevastă măcar de-ar fi orice!” (L. Rebreanu, *Ion*)

- invitații: „ – Dragoste mică, *să vii* mai des pe la noi, că-mi faci băiatul înger nu altceva!” (G.M. Zamfirescu, *Maidanul cu dragoste*)

2.2.4. Conjunctivul în enunțuri expresive

- în enunțuri explicite:

- intenții: „Zâmbea cu aceeaşi melancolie: «Şi **vreau** *să*-ți *fiu* mireasă!» continuă ea.” (M. Eliade, *Domnişoara Christina*)

- „... **nu vreau** ca, din pricina mea, *să pătimească* cineva ceea ce am pătimit eu.” (S. Titel, *Pasărea şi umbra*)

- dorințe: „ – **Doresc** *să rămâi* aici, pe pământul ăsta... *să nu* te *duci* departe de mine.” (D. Zamfirescu, *Viața la țară*)

- scuze: „ – Vă **rog** *să* mă *iertați*. Cred că am confundat etajele.” (M. Eliade, *La țigănci*)

- admonestări: „ – ... Vă **învăț** eu **minte** pe dumneavoastră *să umblați* d-acu-ncolo cu infamii şi *să vă bateți joc* de oameni...” (I. L. Caragiale, *Două loturi*)

- în enunțuri implicite:

- urări: „ – *S*-o *stăpâniți* sănătos! zise Chirilă cu respect.” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – ... *Să fii* ca steaua ceea, frumoasă şi nemuritoare...” (M. Eliade, *Şarpele*)

- amenințări: „ – ... *să*-mi *scoți* biletele, hoațo! **Că te omor**, mă-nțelegi? **te omor**!” (I. L. Caragiale, *Două loturi*)

„ – Dar *să nu crezi* că am să te aştept mai mult de-o săptămână, **că nici pe mine nu mă aşteaptă cei mari** şi nici n-am să mai viu pe aici să-mi stric ghetele prin cele băltoace...” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

- scuze: „ – Pe mine *să* mă *iertați* acuma, zise pe urmă avocatul pregătindu-se de plecare. Mi-am lăsat nevasta să mănânce singură numai de dragul tău, Grigoriță, că nu te-am mai întâlnit de un veac.” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – Pe mine... *să* mă *scuzați*... Sunt şi prea ostenit de cât am umblat azi...” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

2.2.5. Conjunctivul în enunțuri rogative

- în enunțuri explicite:

- rugăminți: „ – Doamna mea, te **rog** *să nu te superi*, o mângâie cu bunătate bătrânul.” (M. Sadoveanu, *Creanga de aur*)

„ – Te **rog** *să nu* mai *faci* asemenea lucruri.” (D. Zamfirescu, *Viața la țară*)

- în enunțuri implicite:

- rugăminți: „«*Să nu fii* supărat pe mine», îmi şopti şi Petrică, «ştiu că Matilda te iubeşte, ştiu de mult...»” (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*)

- solicitări: „– ... *Să ne dai*, te rog, şi nişte brânză bună, vorbi d-l Solomon.” (M. Eliade, *Şarpele*)

-

2.3. Conjunctivul în enunțuri performative clasificate după scopul comunicării

Clasificarea enunțurilor după scopul comunicării se bazează pe corelarea structurii sintactice cu valoarea ilocuționară a enunțurilor, fiind o clasificare de tip mixt, sintactico-pragmatic.

Aşa cum se afirmă în GLR3, pe de o parte „limbile dispun de structuri sintactice specializate (propoziții şi fraze), care [...] semnalizează scopul comunicativ al vorbitorului: s**tructuri enunțiative** (numite şi **asertive**); s**tructuri interogative; structuri imperative; structuri exclamative**”[19], iar, pe de altă parte, „în mod prototipic, aserțiunile se corelează cu sintaxa asertivă / enunțiativă; întrebările, cu sintaxa interogativă; directivele, cu sintaxa imperativă; expresivele, cu sintaxa exclamativă; promisivele / comisivele şi declarativele nu au mărci formale specifice, fiind realizate de cele mai multe ori prin structuri cu sintaxă enunțiativă, dar nu numai”[20].

Rezultă, din această perspectivă, patru clase de enunțuri asupra cărora se transferă terminologia aferentă structurilor sintactice:

- (1) **enunțurile asertive** (clasă în care se încadrează enunțurile reprezentative – aserțiuni, descrieri, promisiuni);

[19] Vol. al II-lea, p. 25.
[20] Vol. al II-lea, p. 25.

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

- (2) **enunțurile interogative** (clasă în care figurează toate tipurile de întrebări: întrebările propriu-zise, întrebările retorice, întrebările-ecou, falsele întrebări);
- (3) **enunțurile imperative** (clasă specifică directivelor);
- (4) **enunțurile exclamative** (clasă specifică expresivelor).

2.3.1. **Conjunctivul în enunțurile asertive**

- aserțiuni:

„Mai că nu pot să nu-l citez pe Goebbels, care explica foarte clar de ce e bine, politic, să ucizi în număr cât mai mare: «***Să omori*** un om e o crimă; ***să omori*** doi e o dublă crimă; ***să omori*** şapte-opt e un măcel; dar ***să omori*** o mie, un milion e ceva ce nu va crede nimeni».” (D. Negrescu, *Jos siguranța*)

2.3.2. Conjunctivul în enunțurile interogative

- întrebări propriu-zise, prin care se solicită informații:

„«*Ce **să facem**? Cum **să procedăm**, tovarăşe Stalin?»* (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*)

„ – *Cam cât **să fie** ceasul*? întrebă Gavrilescu pe taxator.” (M. Eliade, *La țigănci*)

„- Frumoasă e, şerpoaica! grăi Hubăroaie. *A cui **să fie** oare*? Mi-e ca şi când am mai văzut-o undeva.” (I. Slavici, *Mara*)

- **întrebări retorice**, forme expresive, cu finalități persuasive[21]:

„ – ... *De, ce **să faci**?* Greutățile pentru oameni sunt...” (L. Rebreanu, *Ion*)

„ – Acu ce să-ți mai fac, omule, şi ce să-ți dau, dacă n-am? *Sufletul din oase **să** ți-l **dau***?” (L. Rebreanu, *Ion*)

- **întrebări-ecou**, ca strategie conversațională:

„ – Ce fac eu mâni daca vine Măria Sa la slujba sfintei leturghii?

– *Ce **să faci***? Nu faci nimica, părinte Dragomir; îi dai nafură, îl pui să sărute crucea, după obicei, şi gata.” (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

„ – Taci, lele Paraschivă, că-i păcat...

Paraschiva se aprinse şi mai avan şi, zărind pe Ana, se năpusti la ea:

– ***Să tac**, ai?...*” (L. Rebreanu, *Ion*)

- **false întrebări,** care constă în formularea interogativă a unor enunțuri cu valoare ilocuționară clar diferită:

- ***reprezentative***: „ – Fugi de-aici... Ce-s nebun?... ***Să duc** oala de noapte a lui Ionel Brătianu*?” (Camil Petrescu, *Ultima*

[21] *Ibidem*, p. 39: „Structurile interogative de acest tip deviază de la funcția prototipică *întrebare*, dar păstrează de la actul de vorbire prototipic de la care au deviat componenta *orientare a locutorului spre interlocutor*, participând la un amalgam pragmatic.”

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

noapte de dragoste, întâia noapte de război) [= Eu nu duc oala de noapte a lui Ionel Brătianu]

- ***exclamative***: „«Da, foarte bine, *de ce* ***să nu trăiască*** Ardealul nostru întors la patria mumă?»" (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*) [= să trăiască Ardealul nostru întors la patria mumă!]

- ***imperative***: „ – Şi să rămân tot calic... pentru o muiere!... *Apoi* ***să nu*** *mă* ***trăznească*** *Dumnezeu din senin*?" (L. Rebreanu, *Ion*) [= să mă trăznească Dumnezeu din senin!]

2.3.3. **Conjunctivul în enunțurile imperative**

- ordine: „ – *Să taci*, ticălosule!... Nicio vorbă, că pe loc te pun în lanțuri!... Şi acuma ieşi afară!... Marş!" (L. Rebreanu, *Ion*)

„ – Ia seama, Petre, că mâine în zori plecăm înapoi pe front! *Să aduni* deci toate catrafusele." (L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)

- interdicții: „ – Nici *să nu* te *aud* cu vorbe de-astea urâte, Puiule, că mă faci să mă îngrozesc!" (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

„Acum Ion se opri, încleştă pumnii şi strigă înăbuşit, parcă ar fi căutat să se stăpânească:

– *Să nu dai*, bade Vasile, că... *Să nu dai*!... *Să nu dai*!..." (L. Rebreanu, *Ion*)

- amenințări: „ – Hai, Niculae... hai, Niculae! *Să nu-ți dau acuma câteva!* " (M. Preda, *Moromeții*)

„ – *De data asta* ***să fii*** *sigur că nu scapi*!" (L. Rebreanu, *Răscoala*)

- îndemnuri: „ – Ia nu mai plânge, Anuță... Tu în ochii mei *să te uiți* şi încolo *să nu-ți pese* de nimeni!" (L. Rebreanu, *Ion*)

„ – Bine, Puiule, îl dăscăli Faranga, dar *să nu uiți* că de el depinde viața ta! De referatul lui!" (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

- sfaturi/ recomandări: „ – Tu *să nu ai* nicio grijă, că mie nu-mi trebuie omul alteia!" (S. Titel, *Pasărea şi umbra*)

„ – Altă dată *să nu te* mai *apuci* să joci cu oameni bătrâni, dacă nu ştii juca!" (I.L. Caragiale, *La conac*)

2.3.4. Conjunctivul în enunțurile exclamative:

a) în enunțuri exclamative expresive:

- urări: „ – *Ei,* ***să trăieşti*** *şi* ***să*** *te* ***văd*** *cât Coşbuc de mare*! ură Belciug, ciocnind şi golind paharul dintr-o duşcă." (L. Rebreanu, *Ion*)

- dorințe: „ – Să stai, dragu mamii – grăi Mara înduioşată – *ca* ***să fim*** *odată oameni adunați şi noi*!" (I. Slavici, *Mara*)

„ – *... **doresc** din toată inima şi din tot sufletul **să te prefaci** îndată şi să fii cel mai frumos şi mai mândru fecior de împărat din toată lumea!"* (I. L. Caragiale, *Făt Frumos cu Moț-în-Frunte*)

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

- blesteme: „ – ***Să fiți blestemați***, *soldați,* ***să putreziți*** *în cazărmi*, ***să nu*** *mai* ***vedeți*** *lumina soarelui*! *Şi voi, ofițeri nătângi* care dau ordine, ***să fiți uciși*** *de gloanțe şi de baionete*!" (E. Barbu, *Domnişoara Aurica*)

„Eu vă **blestem** în numele vieții
Pe care-o ducem demni şi îndârjiți:
Să nu puteți să râdeți, nici *să plângeți*,
Să nu puteți urî, *să nu iubiți*!" (N. Labiş)

b) în enunțuri exclamative rogative:

- rugăminți:

„ – *Te rog, tată, mult* ***să nu*** *mai* ***vorbeşti*** *nimica cu doctorul*!" (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

„ – Nene Zahei, ***să nu*** mă ***laşi***! Apără-mă!" (V. Voiculescu, *Zahei orbul*)

„«***Să nu te duci***, *Mădălina!* ***Să nu*** *mă* ***laşi*** *singur!*»" (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

- solicitări: „Nadina observă şi zise şoferului: – Vezi, Rudolf, ***să nu pierzi*** ceva de-a coniței Jenny!" (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – Când vii înăuntru *să nu uiți* să tragi ceasul..., că mi se pare că a stat." (S. Titel, *Pasărea şi umbra*)

3. Concluzii

3.1. Enunțurile performative se întâlnesc numai în vorbirea directă. Din acest motiv, conjunctivul din enunțurile performative apare exclusiv în structuri dialogice**:**

„ – Că parcă-i mai bine aici – făcu flăcăul încet; apoi îndată ridică sticla: Să trăim, Anuță!

– *Să trăieşti*, Ioane! răspunse ea privind neliniştită spre cărare, pe unde treceau mereu oameni, care la cârciumă, care înapoi." (L. Rebreanu, *Ion*)

„Acum Ion se opri, încleştă pumnii şi strigă înăbuşit, parcă ar fi căutat să se stăpânească:

– *Să nu dai*, bade Vasile, că... *Să nu dai*!... *Să nu dai*!...

– Bine, bine – scrâşni Vasile – numai *să nu*-ți *pară* rău, măi Ioane!" (L. Rebreanu, *Ion*)

3.2. În actele de comunicare în care este antrenat un conjunctiv, locutorul i se adresează direct interlocutorului, de pe poziții diferite: preponderent, de pe poziții de autoritate în enunțurile directive (imperative), comunicarea realizându-se

- pe verticală, de sus în jos

- *dinspre şef spre subaltern*:

„ – *Să* mi-l *bagi* la arest, jandarm, până i-o veni din nou rândul să stea de vorbă cu mine!" (L. Rebreanu, *Răscoala*)

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

- *dinspre părinte spre copil*:

„ – *Să nu mergeţi* departe că acuş se întunecă! strigă Herdelea după Laura şi Ghighi care porniseră să-şi întovărăşească prietenele.” (L. Rebreanu, *Ion*)

- *dinspre fratele mai mare spre cel mai mic*:

„ – Ce-i de făcut, neică Stavrache? Scapă-mă.

– Cum?... Nenorocitule! *să fugi! să piei! să te-neci mai bine* decât să pună mâna pe tine! În fundul ocnii îţi putrezesc oasele! (I. L. Caragiale, *În vreme de război*) etc.

- **sau, mai rar, pe orizontală, de la egal la egal:**

„ – ... cum să ieşi tu afară, aşa asudat, pe gerul ăsta, nu vezi că eşti o apă?

– Grija mea *să n*-o *ai* tu, s-a răstit el la ea.” (S. Titel, *Pasărea şi umbra*)

3.3. Verbul la conjunctiv din enunţurile performative are forme de prezent, persoana a II-a, singular sau plural, ca imperativul, mod cu care este fie în variaţie liberă în enunţurile performative implicite:

„ – Dacă te podideşte plânsul, ***să plângi*** (= *plângi*), continuă Brânduş, căci tu eşti fată, poţi plânge, nu e ruşine.” (M. Eliade, *Fata căpitanului*)

„ – Iaca de-asta v-am adunat! Acu ***să vă tocmiţi*** (=*tocmiţi-vă*) şi ***să vă învoiţi*** (=*învoiţi-vă*) ca oamenii, că vrajba-i bună numai între ţigani!” (L. Rebreanu, *Ion*) etc.,

fie în asociere în interiorul enunţului frază:

„ – *Gândeşte-te* bine toată noaptea şi mâine ***să***-mi ***dai*** răspuns!” (I. L. Caragiale, *Poveste*)

„ – O, fraţii mei iubiţi, ia *uitaţi-vă* în oglinda asta, *gândiţi-vă* la părinţii noştri acasă şi ***să vedeţi*** grozăvie!” (I. L. Caragiale, *Poveste*)

3.4. Verbul la conjunctiv din enunţurile performative denumeşte o acţiune cu caracter prospectiv, prin care interlocutorului i se pune în vedere posibilitatea, necesitatea, obligaţia, dorinţa, condiţiile favorabile etc. de a schimba starea de lucruri existentă în momentul enunţării prin performarea acţiunii indicate:

„ – Bine... Stai aici că ai unde... Vezi că eu mă duc până în Zăhată, că am nişte oameni la sapă... *Să ieai (sic!)* seama pe-acasă...” (L. Rebreanu, *Ion*)

„ – *Să stai*, dragu mamii – grăi Mara înduioşată – ca să fim odată oameni adunaţi şi noi!” (I. Slavici, *Mara*)

„ – ... *Să* ne *dai*, te rog, şi nişte brânză bună, vorbi d-l Solomon.” (M. Eliade, *Şarpele*) etc.

3.5. Ca şi imperativul, conjunctivul apare în enunţurile performative în vecinătatea unor vocative şi interjecţii, mărci ale adresării directe:

BDD-A6453 © 2010 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

„ – *Să*-mi *răspunzi* atuncea, ***omule***, urmă comisul Manole, de ce n-ai mărturisit niciun cuvânt acestui staroste al vânătorilor?” (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*)

„ – Da tu ce-ţi mai bagi nasul? N-ai de lucru acasă? ***Ia*** *să te cărăbăneşti* de-aci, ***toanta*** dracului!” (L. Rebreanu, *Ion*)

3.6. De cele mai multe ori, conjunctivul ocupă poziţii incipiente în enunţul performativ şi se enunţă mai ales imperativ şi exclamativ, purtând accentul frastic:

„ – *Să nu* mă *sileşti* dumneata pe mine, care ţi-am muncit până m-ai stors ca pe o lămâie, să mă înjosesc la bătrâneţe, că nu şade frumos şi nu-i drept!” (L. Rebreanu, *Răscoala*)

„ – *Să veniţi* sus, că e prăpăd!...” (M. Eliade, *Domnişoara Christina*)

3.7. Valoarea comunicaţională a conjunctivului în enunţurile performative se determină prin evaluarea reacţiei interlocutorului:

a) ca reuşită: acceptul activ al interlocutorului:

„ – Mergi la loc, nătărăule! Altădată *să*-i *numeri*...

S-a dus Cănuţă la loc şi s-a apucat să numere şi iar să numere.” (I. L. Caragiale, *Cănuţă, om sucit*)

b) ca nereuşită: acceptul pasiv / refuzul activ / refuzul pasiv al interlocutorului:

- acceptul pasiv:

„ – Mergi la loc, vită! Altădată să le numeri. [...]

– Mă duc să le număr, domnule...

Şi a plecat Cănuţă. S-a dus la bunică-sa acasă şi i-a spus că nu mai merge la şcoală măcar să-l taie.” (I.L. Caragiale, *Cănuţă, om sucit*)

- refuzul activ:

„ – ... Acum *să mâncaţi* câinele, spuse mai departe Catrina, uitându-se crunt la fiul vitreg, care râdea.

– De ce să mâncăm câinele, fa, proasto? întrebă Moromete liniştit şi încet. Apoi, tot liniştit, spuse mai departe şi la fel de încet, ca şi când ar fi vorbit cu el însuşi: De ce să mâncăm, fa, zăltato, sărito de la locul tău?” (M. Preda, *Moromeţii*)

- refuzul pasiv:

„ – Te rog *să* mai *vii* azi pe la mine! îi zise doctorul Ursu a doua zi, cu glas aproape mieros, care i se păru mai antipatic decât cel aspru obişnuit.

Puiu se stăpâni perfect. Îşi propusese, după ce cumpănise îndelung, cum să utilizeze vestea aflată, să fie indiferent, să nu-i pomenească nimic, deoarece, în curând, tot va fi mutat de-aici şi spera să nu se mai întâlnească niciodată cu Ursu.” (L. Rebreanu, *Ciuleandra*)

3.8. Compatibilizarea valorii modale a conjunctivului cu tipul de enunţ performativ în care figurează face ca valorile deontice să se

BDD-A6453 © 2010 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

regăsească în enunțurile directive (imperative), valorile epistemice în enunțurile expresive (exclamative), iar valorile axiologice fie în asertive (reprezentative), fie în directive.

3.9. În toate categoriile de enunțuri delimitate pe baza unor criterii pragmatice, întâlnim ambele variante de structurare sintactică a performativelor, respectiv performativele explicite şi performativele implicite.

a) Posibilitatea de echivalare semantică a performativelor implicite cu cele explicite se motivează prin faptul că ele împărtăşesc aceeaşi structură de adâncime şi aceeaşi forță ilocuționară.

b) Din punctul de vedere al semanticii lingvistice, cele două tipuri sintactice de enunțuri performative reprezintă unități în variație liberă.

c) Cele două tipuri structurale de enunț corespund unor tipuri de enunțare diferită: enunțarea explicită (completă) şi enunțarea implicită (incompletă).

d) Enunțurile performative implicite pun în termeni pragmatici problema incompletitudinii frazei. În situațiile sus-menționate, enunțul-propoziție poate fi interpretat ca trunchiere a enunțului-frază, ca rezultat al unei elipse – figură de construcție sintactică, cu implicații pragmatice:

„Din punct de vedere pragmatic, elipsa este un fapt de subiectivitate care reflectă relațiile interpersonale, uneori un procedeu de focalizare în discurs a unor elemente: vorbitorul exprimă în discurs doar elemente strict necesare înțelegerii mesajului, punctele nodale ale structurii informaționale, lăsând neexprimate elementele care ocupă poziții [...] uşor de reconstituit. Interpretarea enunțului eliptic se bazează pe un proces de reconstrucție, care pune în relație structura sintactică incluzând elipsa cu bagajul lingvistic de care dispune receptorul. Reconstrucția structurii neexprimate este posibilă pe baza competenței comunicative comune a celor doi participanți la actul comunicării”[22].

BIBLIOGRAFIE

Adam, Jean-Michel, *Lingvistică textuală*, Iaşi, Editura Institutul European, 2008.

Austin, John, *How to Do Things with Words*, Oxford University Press, 1962.

Benveniste, Emile, *Probleme de lingvistică generală*, vol. I-II, Bucureşti, Editura Teora, 2000.

Borchin Mirela-Ioana, *Modalitatea şi predicatul verbal compus*, Timişoara, Editura Helicon, 1999.

Idem, *Vademecum în lingvistică*, Timişoara, Editura Excelsior Art, 2004.

[22] ***, *Gramatica limbii române*, p. 752.

BDD-A6453 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)

Ducrot, Oswald, Schaeffer, Jean-Marie, *Noul dicţionar enciclopedic al ştiinţelor limbajului*, Bucureşti, Editura Babel, 1996.
Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, *Limbaj şi comunicare*, Bucureşti, Editura ALL, 2003.
Ivănescu, G., *Gramatica şi logica.* II, *Structura gândirii ca factor primar al structurii sintactice a limbii*, în AUT, II, 1964.
***, *Gramatica limbii române*, ed. a III-a, Bucureşti, Editura Academiei, 2005.
Klinkenberg, Jean-Marie, *Précis de sémiotique générale*, De Boeck & Larcier S.A., 1996.
Leech, G., *Principles of Pragmatics*, Londra-New York, Longman, 1983.
Lyons, John, *Introducere în lingvistica teoretică,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1995.
Maingueneau, Dominique, *Pragmatică pentru discursul literar*, Iaşi, Editura Institutul European, 2007.
Moeschler, Jacques, Auchlin, Antoine, *Introducere în lingvistica contemporană*, Cluj, Editura Echinox, 2005.
Parpală, Emilia, *Semiotica generală. Pragmatica*, Craiova, Editura Universitaria, 2007.
Reboul, Anne, Moeschler, Jacques, *Pragmatica, azi*, Cluj, Editura Echinox, 2001.
Searle, J. R., *Speech Acts*, Cambridge, Cambridge University Press, 1969.

THE ROLE OF THE SUBJUNCTIVE IN PERFORMATIVE SENTENCES

(Abstract)

From a linguistic point of view, there are two types of *conjunctive* in Romanian: the so-called *conjunctive1*, equivalent of the imperative mood, occuring exclusively in main clauses, and the so-called *conjunctive2,* equivalent of non-finite moods, ocurring in subordinate clauses. This distinction is emphasized by the pragmatic effects of their most frequent uses. In our pragmalinguistic approach, we deal with the illocutionary force of performative utterings including both types of *conjunctive*. The speaker uses these types of conjunctive in direct speech to express *orders, interdictions, recommendations, invitations, wishes, advice, warnings, threatenings, apologizes* etc. His intention is to change the state of things for better. The only actor of change is the listener, who may accept or refuse to adequate his action to the intention of the speaker. His positive or negative reaction determines the success or the failure of the utterances. In such contexts, the conjunctive functions as a ***modus,*** being able to indicate the cardinal values of deontic modalities, in free variation not only with the imperative mood, but also with modal auxiliaries and with adverbial modifiers which express compulsory or non-compulsory, permitted or non-permitted actions.

BDD-A6453 © 2010 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:58:50 UTC)